

В сентябре 2008 года фондом «Даму» совместно с Ассоциацией микрофинансовых организаций РК была проведена ежегодная региональная микрофинансовая конференция.

Для ознакомления с новыми условиями программы было проведено 16 разъяснительных встреч во всех регионах страны, в которых приняли участие 269 микрокредитных организаций. Участникам встреч было предложено изменить некоторые условия программы. Целесообразность проведения аудита и необходимость подписания соглашения с Первым кредитным бюро поддерживается микрокредитной организацией, но стоимость услуг от 250 тысяч до 400 тысяч тенге (за каждую услугу) повлечет увеличение расходов, что повлияет на процентную ставку при выдаче микрокредитов конечному заемщику. Выдвинуто предложение о снижении тарифов для микрокредитной организации, получивших финансирование из фонда, либо формирование в фонде базы данных по заемщикам для передачи в Первое кредитное бюро. По мнению представителей микрокредитной организации, необходимо решать проблемы методологии – отсутствие единых стандартов для микрокредитной организации, слабая техническая база (программное обеспечение), обучение заемщиков при получении микрокредитов.

Можно сделать следующий вывод, для решения проблем микрокредитования в РК, следует также снизить процентные ставки, увеличить срок кредитования и самое главное внедрить новые формы кредитования. В развитых странах микрокредитование является неотъемлемой частью устойчивости экономики. И в нашей стране кредитование должно стать одним из важнейших и приемлемых факторов по поддержке микро и малого предпринимательства. Следовательно, система микрокредитования в нашей стране находится на стадии развития.

В заключении хотелось бы добавить, что развитие микрокредитования поможет решению многих проблем, связанных с нехваткой финансов для расширения предпринимательства. Для развития этой сферы требуется массовое участие участников финансового сектора, а также всего населения страны.

Литература

1. Абдулина Н.К. Банковская система за десять лет независимости Казахстана. Алматы, 2001г.
2. Анулова Г.Н. Денежно-кредитное регулирование: опыт развивающихся стран. - М: Финансы и статистика. 1992.
3. Деньги, кредит, банки. Под. ред. Сейткасимов Т.С.- Алматы: Экономика, 1999.
4. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика. – Долан Э.Дж, Кемпбел К.Д, Кемпбел Р.Дж. Пер с англ. Под. ред. В.В. Лукашевича, М.Б. Ярцева – М, 1996.
5. Казимагомедов А.А. Банковские депозиты. Зарубежный опыт. С.П.Б. Издательство Сп УЭФ,1996.

Осы мақалада Қазақстандағы микронәсиелік операциялар дамуының кейбір мәселелері қарастырылады.

In given article some problems of microcredit operation progress in Kazakhstan are considered.

А.О. Оңдаш

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АУДИТ – ТАБИҒИ БАЙЛЫҚТАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫ БАСҚАРУДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚҰРАЛЫ

Табиғатты қорғауға байланысты мәселелердің жекеленуіне экономикалық өсудің экономикалық қиындықтары, жұмыс күшін қалыптастырумен байланысты табиғи жағдайдың төмендеуі себепкер. Оның мәні біріншіден, өндірісте қолданылатын табиғи ортаның

элементтерін алуға кеткен жиынтық еңбектердің шығынының өсуі; екіншіден, табиғи ортаның элементтерін, оның ішінде шикізат, материалдар мен отынды тиімді пайдаланбағандықтан, қоғамдық еңбектің көп бөлігін жоғалтылуына әкеп соқтырды; үшіншіден, өндірісте табиғи ортаға байланысты туындаған негативті салдарды жоюға жиынтық еңбектің біраз маңызды бөлігін бөлуге қажеттілік туындауы; төртіншіден, өндірістің табиғи жағдайының тапшылығының өсуі.

Осының барлығы қоршаған ортаны қорғаудың экономикалық механизмінің мүлтіксіздігіне қажеттілік туралы сұрақтар туындатады.

Нарық жағдайында әр түрлі деңгейдегі халық шаруашылық объектілерінің жеке қызмет атқаруының тиімділігі қызмет атқару мақсатында өзіндік ымыраға келуімен, басты екі бағыттардың, яғни аумақ пен кәсіпорынның территориалдық өндірістің кешендерін дамытумен анықталады. Ерікті әдісті таңдауда, әрқайсысы басқару әдісінде өзіндік деңгейде тұр, бірақ шектеулер ескерілуі қажет, басқа звенолар шектеулері негізінде құрылғанымен, сыртқы шектеулерде ескеріледі.

Аймақтағы қаржылық және материалдық ресурстардың жинақталуына әсер ететін және кәсіпорындағы ластанудың алдын алу үшін шараларының механизмін қайта қарау кәсіпорындағы қоғамдық-экономикалық және экологиялық дамуын қамтамасыз етуге қажетті келесі екі мәселені шешумен байланысты:

- Біріншіден, оның құрылымын ұйымдастыру қажет, яғни басқару жүйесіндегі аймақтық және өндірістік міндеттемелер мен құқықтарды анықтайтын арақатынастардағы басты элементтерді ерекшелеу керек;

- Екіншіден, табиғатты қорғау нормативтерінің неғұрлым рационалды деңгейін, айып-пұлды, бұндай механизмнің нақты мазмұнын анықтайтын төлемдерді бағалаумен байланысты.

Соңғы он жылдықта әлемдік тәжірибеде аймақтың болашақтағы экологиялық тұрақты экономикалық дамуына негізделген экожүйе мен табиғи ресурстарды қорғау мәселесін шешуге бағытталған оң тенденциялар қабылданды. Бұндай қадамның институционализациясын анықтаушы фактор ретінде, социалды саяси преференция негізінде жаңа экологиялық ойлау болып ескеріледі. Оның құрылуы ірі экономикалық өзгеріс кезеңдерінде маңызды болып келеді. Нарықтық өзгеріс кезеңінде экожүйе мен қоршаған ортаны қорғау мәселесі қарастырылмаған территориялардағы тиянақты экономикалық – экологиялық даму мәселесі басты болып отыр. Олардың табысты тәжірибелі шешілуіне жаңа инструменттер мен элементтерді енгізу мен өңдеу негізінде экономикалық табиғатты қорғау механизмін кеңейту керек, оның ішінде табиғатты қорғауды басқарып отыру қажеттігі. Нарықтық экономиканың құрылуы кезіндегі экологиялық-экономикалық бақылауды ең тиімді құралы экологиялық аудит болуы керек.

Нарықтық экономика тек оған қатысушылардың материалдық қызығушылығымен ғана үйлестіріледі деген постулат бар. Бірақ қазіргі жағдайда экологиялық мәселелердің асқынуы нарық рационалды шаруашылықты тудырып, экологиялық мәселелерді шешуге бизнесті араластырып отыр.

Еуропаның ірі фирмаларының өкілдерінің анықтауы бойынша «жасыл атақ»-қа қаржылық қажеттілікпен байланыстырылып отыр; бұл тәсіл өз бизнесін қорғауға негізделген. Көптеген фирмалар бизнеске экологиялық беталыстың жүзеге асырылуының қазіргі саясаты ретінде капиталды жинақтау болып табылады, оның ішінде кең нарықты жаулап алу саясаты. Көптеген ірі фирмалардың өкілдері қоршаған орта жағдайына байланысты үлкен міндеттемелер арқылы жұмыс істеу керектігін мойындап отыр.

Экологиялық реттеудің механизмі – шаруашылық субъектілерінің арасындағы және олардан жоғары тұрған органдар арасындағы қатынастың күрделі көп деңгейлі жүйесі. Қоршаған ортаны қорғаудың қоғамдық-экономикалық факторының құралы болып келетін экологиялық аудит - осы қатынастарды байланыстырушы болуы керек. Ол табиғи қозғау құрылысының қолайлы үлгісін таңдауға, табиғи қорғау техникасының эксплуатациялық деңгейі мен жағдайына ақпараттық-аналитикалық бақылауға, жобаланған және

технологиялық жетілдірулерге экономикалық баға беруге мүмкіндік береді. Бағдарламаның құрылуы мен әдістердің жүргізілу ерекшеліктеріне байланысты экологиялық аудитке келесідей анықтама береміз: **экологиялық аудит** - қоршаған орта жағдайына тікелей және жанама әсер етудің көлемін белгілеу үшін меншіктің кез келген формасында өндірістік кәсіпорынның шаруашылық қабілеттілігінің барлық аспектілерін тәуелсіз зерттеу. Оның мақсаты - табиғатты қорғаудағы іс-шараларды құқық органдары мен нормативтік актілердің талаптарына сай жүргізу, табиғи ресурстарды пайдалануды оңтайландыру, энергия тұтынуды төмендету мен бірқалыпты реттеу, қалдықтарды азайту, техногендік апаттар мен шығарындылар, авариялық төгінділерді болдырмау. Сонымен қатар, кәсіпорынның шаруашылық қабілетінің барлық аспектілерінің зерттеулері туралы сөз болғандықтан, экологиялық аудит – қазіргі таңда өмір сүріп жатқан аудит түрлерінің, яғни өндірістік, қаржылық қабілеттілік пен салалас аудит түрлерінің бағдарламасы мен әдістерін біріктіріп, оларды кенейтуі керек.

Экоаудитордың қорытындысы келесі ақпараттарды қамтиды:

- табиғатты қорғау мен өндірістік іс-шараларды жүргізудің заңнамасы мен нормативтік актілерге сәйкестендіріп жүргізу туралы тұжырым;
- қоршаған ортаны қорғау шараларына бөлінген капиталдың тиімді пайдаланылуы, ағымдағы экологиялық төлемдердің уақытылы төленілуі туралы және қаржылық экономикалық есептіліктің жағдайы жөніндегі қорытынды;
- аудиттелетін кәсіпорынның қоршаған ортаға әсерін бағалау; өндірістік персоналдың денсаулығы, аумақтағы экология жағдайын қарастыру, бүлінген заттар мен олардың жойылғандары туралы мәліметтер, мемлекеттің халықаралық міндеттемелеріне сай тыйым салынған немесе көлемі шектелген өнімнің шығарылуы;
- өнім өндірудің өсу қарқынының нәтижесі мен жойылған және лақтырылған бүлінген заттардың саны, энергетикалық және материалдық ресурстардың қолдану мөлшері;
- табиғатты қорғау және өндірістік іс-шаралар және аудиттелетін кәсіпорын мен басқа кәсіпорындар арасындағы басты көрсеткіштерінің салыстырмалы талдауының нәтижесі;
- апаттық жағдайдың пайда болу кезіндегі аудиттелетін кәсіпорынның потенциалды қауіпті бағасы, шоғырланған апаттар ликвидациясы бойынша өңделген жұмыс жоспарының тиімділігі, нақты қолда бар материалды-техникалық құралдардың қажеттілігі;
- кәсіпорындағы табиғатты қорғау қызметінің жұмысшыларының кәсіби біліктілігі туралы қорытындысы мен олардың ластануды қадағалап отыруға негізделген жаңа технологиялық құралдармен қамтамасыз етілуі;
- өнімді өндірушілер мен кәсіпорын басшыларының кәсіпорындарының қоршаған ортаның ластануына қандай көлемде әсер ететіні жөніндегі ақпараттан хабардар болулары, шығарылған өнімнің энергетикалық және материалдық көлемінің ластану деңгейінің төмендеуіне материалдық негізінде пайдаланылуы.

Экоаудиттің қорытындысы негізіндегі маңызды мәселелерді әр түрлі, көбінесе баламалы әдістермен шешуге болады. Табиғатты қорғау шараларының қажетті мәселелерінің шиеленісуі мен қабылданған шешімнің радикалдылығына байланысты қайта профилдеуден ұйымның жабылуына дейінгі орташа қорғау құралының жұмысы мен технологиялық процестерді енгізуге бақылаудың күшейтілуі көрсетілген ұйымдық шаралардың көлемінде болуы мүмкін.

Әлемдегі ЭА дамуына әсер ететін маңызды факторлардың бірі, ол – бағдарламаны іске асыру процедурасы.

Экоаудитрлендіруді жүргізу кезеңінде кінәлілерді тауып, оларды жазалау – бұрыннан басты мақсат емес. Компания басшылығына ең маңыздысы барлық объектілерде жүргізіліп отырған шаралардың қоршаған ортаға тигізетін әсерлерінің дәрежесі мен оны қысқартуға жүргізілетін шараларының жиынтығын анықтау. Объективті зерттеулер жүргізу кәсіпорынның өндірістік персоналы мен әкімшілік арасындағы тығыз әріптестіксіз мүмкін еместігі көрсетіледі, яғни ЭА жүргізудің барлық сатысында ескерілетін аргументация мен пікірге байланысты олардың арасында бақылаушылық арқылы емес, тең құқылы әріптестерге айналуы керек.

Өндірістік кәсіпорындағы экологиялық аудиттік мазмұны

Экологиялық аудит		
Өндірістік экоаудит	Қаржылық экоаудит	Сәйкестігі бойынша экоаудит
<ul style="list-style-type: none"> • Табиғатты қорғау қорының маңызды технологиялық жағдайы мен құрылымы және құрамы; • Экологиялық қауіптердің көздері; • Тазалаудың озық үлгілері; • Тазалау құрылымының мүмкіндіктері 	<ul style="list-style-type: none"> • Қоршаған ортаны қорғауға жұмсалатын ағымдық шығындар; • Лимиттер шегіндегі ластануға кеткен төлемдер; • Лимитүсті ластануға кеткен төлемдер; • Табиғи ресурстарға төлемдер; • Қоршаған ортаны қорғауға капиталдық шығындар; • Табиғатты қорғауға арналған ғылыми-зерттеу жұмыстарын қаржыландыру 	<ul style="list-style-type: none"> • Жұмыс атқарушы заң шығарушы; • Халықаралық талап; • Табиғатты қорғаудың құрылымының (рациокалдығы) жаңашаландыру; • Ақпаратпен қамтамасыздандыру; • Техникамен қамтамасыз ету; • Есептік-бақылау жұмысының деңгейі

ЭА экологиялық жағдайлар тек компания басшылығын қобалжытатындығын, кейбір негативті жағдайларды шегіне жеткенге дейін жасыратындығын, осы жасыруларды жабу мүмкіндігі болмайтындығын ескертеді. Осы мақсатта кәсіпорындағы экологиялық мәселелерді шешуге аймақтың ғылыми әріптестерін, табиғатты қорғау қызметіндегілері мен қаржы саласындағыларды тартып отыр.

Дүниежүзілік банк мәліметтеріне сүйенсек, кейінгі экологиялық шектеулердің есебі мен қоршаған ортаға тигізетін әсерін бағалауды жүргізумен байланысты жобалардың бағасының жоғарылау мүмкіндігі орташа 5-7 жылда орын алады. Жобалау стадиясы мен қабылданған шешім процедурасындағы экологиялық фактор қорытындысы кейінгі қосымша тазалау құралдарын құруға қарағанда 3-4 есе арзанға түседі, ал құрылғылар мен экологиялық емес технологияны пайдалану салдарынан туындаған ликвидацияға кеткен шығындар барлық шығындардан 30-35 есе көп болады, олар негізгі экологиялық құрылғыларды қолдану мен таза экологиялық технологияны өңдеуге қажет болар еді.

Экоаудиттелген кәсіпорынның кешендік әсерінің объективті зерттеулері эколого-экономикалық дағдарыстың болашақта терендеуінен құтылуына көмектесетін барлық қызығушылық тудырғандардың пікірлерінің есебімен қоршаған орта жағдайында және шаруашылық қызметтің стратегиясы мен тактиканы қайта өңдеу жағдайында экологиялық фактордың есептік әдістерін анықтауға көмектеседі. Бұл кәсіпорынның өндірістік қауіпсіздігін, айқынырақ айтсақ, оның инвестициондық тартылымдығын жоғарылатуға мүмкіндік береді.

Шаруашылық субъект бұндай қадамдарды орындау үшін тек маркетингтік және менеджменттік қызмет негізіндегі ғана емес, сонымен қатар экологиялық аудит қызмет негізіндегі өндіріс жоспарлаған тиімді шараларды жүзеге асыруы қажет.

Әдебиеттер

1. Тонкопий М.С. Экология и экономика природопользования: Учебник – Алматы: Экономика, 2003.
2. Илларионов А.И. Экологические основы природопользования. Экология и жизнь, 2002.
3. Сулеев Д.К., Сагитов С.И., Сагитов П.И. и др. Экология и природопользование: Учебник. Алматы: Ғылым, 2004.
4. Коровкин В.И., Передельский Л.В. Экология – Ростов н/Д: изд-во «Феникс», 2001.
5. Хван Т.А. Промышленная экология /Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов н/Д: Феникс, 2003.

Экологический аудит – независимое исследование всех аспектов хозяйственной деятельности промышленного предприятия любой формы собственности для установления размера прямого или косвенного воздействия на состояние окружающей среды. Его цель – приведение природоохранной деятельности в соответствие с требованиями законодательства и нормативных актов, оптимизация использования природных ресурсов, снижение и упорядочение энергопотребления, уменьшение отходов, предотвращение аварийных сбросов, выбросов и техногенных катастроф.

Ecological auditing-independent research of all aspects of economic activities of the industrial enterprise of any pattern of ownership for an establishment of the size of direct or indirect influence on a condition of an environment. Its purpose - reduction of nature protection activity conformity with requirements of the legislation and statutory acts, optimization of use of natural resources, decrease and ordering energy-consumption, reduction of waste, prevention of emergency dumps, emissions and technogenic accidents.

Б.Д. Даулетбаков, А.А. Наумов, Г.Б. Даулетбаков

МЕТОДЫ ОЦЕНИВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЧАСТНЫХ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ

Портфель бизнес-процессов представляет собой систему, состоящую из компонентов (частных бизнес-процессов, бизнес-направлений) различной природы. В статье исследуются методы оценивания эффективности частных бизнес-процессов, образующих портфель бизнес-процессов (БП) (см. [1]-[3]). Такие методы позволяют сравнивать отдельные направления бизнеса по эффективности, находить «узкие места» в портфеле, оценивать эффективность замен направлений развития бизнеса и т.д. Вопросы, рассмотренные в работе, является продолжением исследований, рассмотренных в [1].

Введем в рассмотрение математическую модель экономической системы в виде совокупности взаимосвязанных бизнес-процессов. Пусть N исходных (базисных, базовых) бизнес-процессов $BP_1(t), BP_2(t), \dots, BP_N(t)$ доступны для нас в качестве основы для построения портфеля,

$$BP = \{BP_1(t), BP_2(t), \dots, BP_N(t)\}.$$

Структуры бизнес-процессов $BP_i(t)$, $BP_i(t) \in BP$, зададим в виде кортежа

$$BP_i(t) = \langle W_{f,i}(t), R_{f,i}(t), P_{f,i}(t), C_{fin,i}(t), C_{fout,i}(t), \underline{t}_i, \bar{t}_i, t_{0i}, T_i \rangle, i = 1, 2, \dots, N,$$

где $W_{f,i}(t)$ - поток работ для $BP_i(t)$; $W_{f,i}(t) = (W_{f,i1}(t), \dots, W_{f,iw}(t))^T$; $t \in [t_{0i}, t_{0i} + T_i]$; $R_{f,i}(t)$ - ресурсы, расходуемые в соответствии с процессом $BP_i(t)$; $R_{f,i}(t) = (R_{f,i1}(t), \dots, R_{f,iw}(t))^T$; $t \in [t_{0i}, t_{0i} + T_i]$; $C_{fin,i}(t)$ - входные финансовые потоки процесса $BP_i(t)$; $t \in [t_{0i}, t_{0i} + T_i]$; $C_{fout,i}(t)$ - выходные финансовые потоки для $BP_i(t)$; $t \in [t_{0i}, t_{0i} + T_i]$; \underline{t}_i - время подачи команды к инициализации процесса $BP_i(t)$; $t \in [t_{0i}, t_{0i} + T_i]$; \bar{t}_i - время инициализации процессом $BP_i(t)$ следующего за ним процессов; t_{0i} - время начала реализации процесса $BP_i(t)$; $t \in [t_{0i}, t_{0i} + T_i]$; T_i - длительность процесса $BP_i(t)$; $t \in [t_{0i}, t_{0i} + T_i]$; $P_{f,i}(t)$ - вектор произведенной продукции (товаров, услуг и т.д.) процессом $BP_i(t)$; $t \in [t_{0i}, t_{0i} + T_i]$.

Все множество факторов (характеристик, переменных) $BP_i(t)$ можно разбить на внутренние относительно фиксированного БП (например, $W_{f,i}(t), t_{0i}, T_i$ и, возможно, некоторые другие) и внешние относительно этого БП (например, $R_{f,i}(t), C_{fin,i}(t), C_{fout,i}(t), \underline{t}_i, \bar{t}_i$, и другие).

Разложение общей эффективности бизнес-процессов

Интересным с практической точки зрения представляется исследование вопроса: каков вклад в общий доход некоторого бизнес-процесса (например, BP_7 , рис. 1) смежных с ним бизнес-процессов (BP_5 и BP_6 , рис. 1) и самого этого бизнес-процесса (BP_7)? Такой вклад в доход является важной характеристикой смежных процессов и может служить основой для